

KADINLAR

Radikalleşme ve Şiddet İçeren Aşırıçılığın Neresinde?

Hangi referanslarla hareket ederse etsin her örgütün farklı yoğunluk ve araçlarla da olsa propagandaya verdiği önem açıktır. Özellikle sosyal medya ve internetin yoğun kullanımı dolayısıyla kadınlar da bu propagandanın muhatabı konumundadır.

Göktuğ SÖNMEZ

Radikalleşme ve şiddet içeren aşırıçılık toplumun her kesimine hem doğrudan tehdit oluşturmakta hem de tüm toplumu insan kaynağını artırmak için hedef olarak görmektedir. Bu bağlamda toplumun tüm kesimleri radikalleşmenin hangi türüyle olursa olsun bire bir muhatap durumundadır. Toplumdaki bu kesimler arasında kadınları özel kılan nokta ise kadınların bu bağlamda teşvik edici, örgüt üyesi, saldırı gerçekleştirici, propaganda muhatabı, mağdur, önleyici, erken tespit noktası, geri döndürücü, rehabilite edici vb. çok sayıda rolü oynama imkânlarının olmasıdır. Toplumdaki diğer kesimlerin de birden çok rol oynaması mümkün olmakla birlikte böylesi bir çeşitliliğin yalnızca kadınlara özgü olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu yazıda kadınların oynayabileceği önemli roller üzerinde durulacak, bu rollere dair kimi örnekler sunulacak, bu bağlamda uluslararası toplumun konuya artan ilgisi ve bunların en somut çıktılarından olan BMGK 2242 ve takip eden süreç değerlendirilecektir.

Kadınların "Radikalleşmenin Yaşam Döngüsü" Bağlamında Oynadıkları ve Oynanabilecekleri Roller

Kadınlar hem rol çeşitliliği hem de bu rolleri üstlenirken bireylere duygusal erişimleri çok daha yüksek düzeyde olduğu için radikalleşme ve şiddet içeren aşırıçılık çalışmalarında haklı biçimde artan bir önem kazanmaktadır. Öncelikle çizginin olumlu tarafında aktif katılım içeren tespit edici, önleyici, rehabilite edici vb. rolleri değerlendirilebilir. Akabinde ise teşvik edici, örgüt ve eylemlerde bizatihi yer alan negatif roller gelmektedir. Arada ise daha edilgen, radikalleşmenin ve propagandanın muhatabı olmak gibi roller oynamaktadırlar. Gerek aile içindeki gerek eğitimdeki gerekse STK'lardaki birbir iletişimleri ve duygusal yakınlıkları sebebiyle kadınlar radikalleşme sinyallerini ilk tespit edebilecek noktada bulunmaktadır. Aile açısından ele alındığında babaların "aileyi koruma" şartlanmasıyla konuya dair bilgilendirmelere ve iş birliği tekliflerine daha mesafeli yaklaştıkları da bir

vakadır. Özellikle meselenin aile boyutunda kadının oynayabileceği önemli rolün sağlıklı bir aile yapısı gerektirdiğini de göz ardı etmemek gerekmektedir. Zira tüm dünyadan eylemci profillerinde sıkça görülen durumlardan biri aile kurumunda yaşanmış olan sarsıntılardır, ki bu durum aile içi erken tespit imkânını da ciddi oranda ortadan kaldırmaktadır. Bununla beraber muhtemel aşırı kimselerle yakın bağlara sahip anne, abla yahut eş ya da sevgililerin önleyici rolünün de olması mümkündür.

Kişinin hayatında sayılan rollerdeki kimselere verdiği değer dolayısıyla karşı mesajları bu kimselerden almaya ya da bu kimselerin olay karşısında duygusal çöküşünden daha fazla etkilenmeye açık olduğu düşünülebilir. Ülkelerine, kendi sosyal yapılarına dönen yabancı terörist savaşçılar (YTS) bağlamında da hem STK'lardaki hem hapisanelerdeki hem de aile içindeki rolleriyle kadınların rehabilite edici rolü olabilecektir. YTS'lerin %15 ila 20'sinin kadınlardan oluştuğu da bu bağlamda unutulmamalıdır. Dolayısıyla ülkelere dönen YTS'ler içerisinde kadınlar olduğu da düşünüldüğünde bunlarla rehabilitasyon ve yeniden entegrasyon odaklı STK'larda kurulan iletişim ve hapisanelerde de-radikalleşme sürecinin yönetilmesi noktasında da kadının oynayabileceği rol yadsınamayacak kadar büyük bir potansiyele sahiptir. Özellikle IŞİD'in günden güne gerileyen "kazanan" imajı ve dolayısıyla artan "geri dönen YTS" sayıları düşünüldüğünde, bu konunun önemi daha fazla ortaya çıkmaktadır. Elbette toplum polisliği, rehabilitasyon ve re-integrasyon/yeniden entegrasyon (R&R) noktasında kadın kolluk kuvvetlerinin ve kanun uygulayıcılarının da özellikle kadınlarla iletişimde önemli rol oynaması mümkündür. Bu da dünyada hızla artan kadın kolluk kuvveti yetiştirme ve gerekli psikolojik araçlarla donatma eğiliminin arkasında yatan önemli faktörlerdendir.

Hangi referanslarla hareket ederse etsin her örgütün farklı yoğunluk ve araçlarla da olsa propagandaya verdiği önem açıktır. Özellikle sosyal medya ve internetin yoğun kullanımı dolayısıyla kadınlar da bu propagandanın muhatabı konumundadır. Öte yandan özellikle YPG örneğinde görüldüğü gibi kadın, bizatihi propagandanın ana aktörü de olabilmekte, kendisi üzerinden bağlı bulunduğu örgüt meşruiyet ve saygınlık kazanma yoluna da gidebilmektedir. Dolayısıyla kadınlar yalnızca yukarıda saydığımız olumlu rolleri oynamamakta, aynı zamanda saldırganların geçmişlerine bakıldığında kimi zaman örgütsel bağlantıyı kurmakta, kimi zaman eyleme teşvik etmekte, kimi

Kadınların radikalleşme ve şiddet içeren aşırıcılık bağlamında sürecin istisnasız her adımında önemli roller oynadığı ve oynayabileceği açıktır. Bu yargı, artan biçimde uluslararası toplum tarafından da kabul edilmekte ve bu bağlamda çabalar ortaya konmaktadır.

zaman örgütlere katılım amacıyla Suriye ve Irak'a seyahat etmekte, kimi zamansa bizatihi terör saldırılarında yer almaktadır. Türkiye bağlamında bakıldığında Adana Valiliğine saldıran PKK'lı "Dilber kod adlı" terörist, Bayrampaşa Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğü'nden çıkan çevik kuvvet polislerinin bulunduğu otobüse saldıran DHKP-C'li kadın teröristler Berna Yılmaz ve Çiğdem Yakşi ve Sultanahmet'te 1 polisi şehit eden IŞİD'li terörist Diana Ramazanova pek çok örnekten sadece birkaçı olarak ifade edilebilir.

Kadının Rolüne Dair Artan Farkındalık ve Önemli Birleşmiş Milletler Kararları

Bu genel resim, kadının radikalleşme ve şiddet içeren aşırıcılıktaki rolünü yalnız önleyici aşamalara hapseten bakış açısının yanlışlığını, kadının sürecin en başından en sonuna kadar aktif bir katılımcı olduğunu göstermektedir. Dünyada da radikalleşme üzerine yapılan çalışmalarda kadının giderek artan ağırlığı ve oynadığı/oynayabileceği rollerin fark edilerek üzerinde durulması gerçeği karşımızdadır. Daha önceleri yalnızca ailevi bağlar ve öğretmenlik gibi vasıflarıyla önleyici rolü üzerinde ve oldukça üstünkörü durulan kadın, "radikalleşmenin yaşam döngüsü"ndeki giderek her adımda öne çıkmaktadır. Bu bağlamda kadınların yalnız ailevi nedenlerden değil kendi fikri sebepleriyle örgütlerde yer alabilecekleri, kolluk kuvvetlerindeki kadınların R&R çalışmalarında önemli rol oynayabileceği, kadın STK'ların artan önemi vb. gibi konular gündemde önemli yer teşkil etmektedir. Bu bağlamda son yıllarda kadının bu farklı rollerine dair araştırmalar ve uluslararası dokümanlar, toplantılar vb. hızla artmakta, artan farkındalık radikalleşme ve ŞVA alanında ister mücadele ister örgütsel aktivite bağlamında olsun kadınların görünürlüğüne de etki etmektedir.

İşte dünyada bu artan farkındalığın hem en önemli göstergelerinden biri hem de bu bağlamdaki ulusal ve bölgesel çabaların da teşvikçisi olan Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 2242 sayılı kararına kısaca bir bakışla beraber kararın ne anlam ifade ettiğini de değerlendirmek gerekmektedir.

BMGK'nın 2242 sayılı kararı, BMGK'nın 2000'deki 1325 sayılı kararıyla ilk kez gündeme giren kadınlar ve barış konusunda 1820 (2008), 1888 (2009), 1960 (2010), ve 2106 ve 2122 (2013) sayılı BMKG kararlarıyla olgunlaşan sürecin en son ve en kapsamlı halkası olarak değerlendirilebilir. BMGK 1325 bu alandaki ilk adım olması bakımından büyük önem arz etmekte beraber kadına dair odak kadın hakları ihlallerinin engellenmesi, kadınların barış görüşmelerine katılması, barış ve güvenlik alanındaki BM çalışmalarına kadın katılımının artırılması, cinsiyet merkezli şiddetin engellenmesi ve savaş sonrası yeniden yapılanmada kadının rolü gibi başlıklarla sınırlı kalmıştır. BMGK 1820, 1888 ve 1960 ve 2106 temel olarak çatışmalarda cinsel şiddetin kullanımını kınamakta ve bunu savaş suçu olarak nitelermekte, önlenmesine dair gerekli adımların atılması için taraflara çağrıda bulunmaktadır. BMGK 2122, 1820 gibi daha geniş odaklı olup, kadınların güçlendirilmesinin uluslararası barış ve güvenliğin temini için önemine vurgu yapmakta, cinsiyet eşitliğinin altını çizmekte, kadınların karar alma mekanizmalarına doğrudan katılımını teşvik etmekte, kadınların çatışma bölgelerinde erkeklerle kıyasen daha tehdiye açık durumda olduğunu belirtmekte, kadınların çatışma bölgelerinde sağlık hizmetlerine erişiminin önemine değinmekte, taraf devletleri eşit vatandaşlık temelinde cinsiyet eşitliğine önem vermeye çağırmakta kadınların çatışma önleme ve çözümlemede oynayabileceği rollere ve ekonomik olarak güçlü kadınların toplumların istikrarına önemli katkı yapacağına işaret etmektedir.

Netice itibarıyla özellikle BMGK 1325 ile 2122 arasında geçen 13 senede odağın ciddi anlamda genişlediği, ancak aradaki dört kararın daha kısıtlı odağa sahip olduğunu belirtmek mümkündür. Bu anlamda aslında BMGK 2242'yi BMGK 1325 ve BMGK 2122'den oluşan bir zincirin yeni bir halkası olarak nitelermek daha doğru olabilecektir. BMGK 2242 daha önce bahsi geçen tüm kararların içeriklerini kendisinde toplamakla birlikte kadınların güvenlik ve barış bağlamındaki tüm çabalara katılımı üzerinde ısrarla durmakta, 1325'in bu anlamda uygulanmasında ortaya çıkabilen sıkıntıların bertaraf edilmesi çağrısında

bulunmakta, ilk kez şiddet içeren aşırıcılığa doğrudan atıf yapılarak kadınların bundan ciddi anlamda etkilendiğine vurgu yapılmakla beraber şiddet içeren aşırıcılığa karşı oynayabileceği önemli roller üzerinde ciddiyetle durulmakta, kadınların bu anlamda hem terörizmden etkilenmesinin en alt seviyeye indirilmesi hem de bununla mücadelede her aşamada daha etkin katılımına dair çağrısını yapmaktadır. Bu anlamda bakıldığında BMGK 2242 şu ana kadar bu alanda alınmış tüm kararların üzerine daha ısrarlı bir tutum katan, bununla beraber şiddet içeren aşırıcılık ve terörizme doğrudan referans veren ve bunlardan kadınların yalnız etkilenen aktörler olarak değil, bunlara karşı mücadelede de en önemli aktörler olabilecek potansiyele sahip bir kitle olduğunu ifade eden, böylelikle kadına ilk kez bu denli etkin bir rol yükleyen, yalnızca sürecin mağduru algısı üzerine oturmadığı için oldukça önemli bir doküman olarak nitelenebilir.

Radikalleşme ve Şiddete Varan Aşırıcılıkta Etkin ve Doğrudan Katılımcı Aktör Olarak Kadın

Sonuç olarak kadınların radikalleşme ve şiddet içeren aşırıcılık bağlamında sürecin istisnasız her adımında önemli roller oynadığı ve oynayabileceği açıktır. Bu yargı, artan biçimde uluslararası toplum tarafından da kabul edilmekte ve bu bağlamda çabalar ortaya konmaktadır. Radikalleşme ve şiddet içeren aşırıcılıkla mücadelede en önemli savunma hatlarından olan toplumun direncini yalnız ailede değil, STK'lar ve okullar yoluyla da artırabilecek kadınlar, radikalleşme sürecinin halihazırda içerisinde olan bireylerin ya da ülkelerine dönen YTS'lerin rehabilitasyon ve yeniden entegrasyon süreçlerine de ciddi katkı sunabileceklerdir. Tüm bu olumlu rollerin yanında kadının şiddet içeren aşırıcılıkla ilişkisinin sadece mağduriyet odağına ya da eşini takiben edilgen olarak bir mecraaya ilerleyişine indirgemenin de gerçekçi olmadığı yalnız Türkiye örneğinden dahi PKK'dan IŞİD'e ve DHKP-C'ye kadınlar tarafından gerçekleştirilen terör saldırılarından görülmektedir. Dolayısıyla radikalleşme ve şiddet içeren aşırıcılıkla mücadelede kadının oldukça etkin bir rolü olduğunu kabul ederek buna dair ulusal, bölgesel ve küresel inisiyatiflerin hızla artırılması hem yeni bireylerin hangi referansla olursa olsun radikalleşme süreçlerine katılmamaları hem de katılmış olanların geri döndürülmesi anlamında büyük önem arz etmektedir. ○

Dr., ORSAM Misafir Araştırmacı